

SI 73 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Litteratur: H. Gustavson, Arbetet vid Runverket, Stockholm, i: Nytt om runer 15 (2000, publ. 2001), s. 24 f.; H. Gustavson, Personnamn i inskrifterna på runföremålen från Sigtuna. Namn på stort och smått. Vänskrift till Staffan Nyström den 11 december 2012 (2012), s. 104 f.; A. Wikström et al., Hos Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk. Arkeologisk undersökning i kvarteret Professorn 1 i Sigtuna 1999–2000, Up Sigtuna RAÄ 195:1, Morr 63 (2021), s. 271 f.; L. Mårtensson, Personnamnen i de medeltida svenska runinskrifterna (2024), s. 69 f., 195, 267.

Äldre avbildning: H. Gustavson a.a. 2000, s. 25.

Signum i Samnordisk runtextdatabas/Runor: [U NOR2000:25A](#)

Ett revben med runinskrifter på två sidor påträffades vid arkeologisk undersökning år 1999 i kv. Professorn 1 (Ruta E8. Kontextnummer 1361. Fyndnummer 6404). Fyndet framkom i en passage och dateras stratigrafiskt till ca 1090–1105 (fas 11a, Wikström et al. 2021, s. 271).¹ Det förvaras nu i Sigtuna museum ([inv. nr 62448](#)).

Benets längd 83 mm, bredd 27 mm, tjocklek 6 mm. Runhöjd 26 mm (5 r). Båda sidor benet är något välvda. Längsgående skrapmärken av en kniv finns över hela ristningsytan på båda sidor. Avsikten med skrapningen kan ha varit att åstadkomma glättade inskriftsytor. Övre kanten av långsidan har jämnats till med en kniv varigenom något litet av runornas toppar har gått förlorade på båda sidor.



Fig. 1. Sida A av runbenet SI 73 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 1999 ([Arkivsök](#)).

Inskrift, sida A:

sihurþr × b...

⁵

Sigurðr ...

»Sigurd ...»

¹ Fyndet först preliminärt till början av 1100-talet (Gustavson 2000), senare till perioden 1070–1090 (Mats Pettersson, meddelande till HG 25/1 2012).

Runristade lösföremål från Sigtuna

Sl 73 Sigtuna, Kv. Professorn 1



Fig. 2. Sida B av runbenet Sl 73 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 1999 ([Arkivsök](#)).

Inskrift, sida B:

...-f^asta

¹⁰

...-f^asta(?).

»...-f^aste(?)»

Till läsningen: Före 1 **s** inga spår av ristning. Till vänster om 1 **s** finns två naturliga sprickor, den ena snett uppåt höger, den andra snett nedåt höger. Båda går förbi 1 **s**. I 1 **s** är en lodrät linje är skuren genomvinkeln mellan första och andra ledet. I 3 **h** har de dubbelsidiga bistavarna skurits in upprepade gånger, bistaven snett uppåt höger två gånger, bistaven snett nedåt höger tre gånger. Strax till höger om 3 **h** finns ett och ytligt skuret streck, 10 mm långt, snett uppåt vänster. Det hör ej till inskriften. 5 **r** och 7 **r** har öppen form. Runa 7 **r** är skuren i två drag. Den övre delen av bistaven har skurits något förbi bistavens nedre del. Efter 7 **r** ett osymmetriskt kryssformat skiljetecken. Av 8 **b** återstår nedre hälften av huvudstaven och nedre bågen av bistaven samt nedre delen av övre bågens ansättning mot huvudstaven. Resten av runan borta i revbenets högra brottkant. Detta brott har också tagit bort ett tecken till vänster om 10 **f** på sida B. Vad som återstår av tecknet är ett 1 mm långt lodrätt streck som inte når upp till brottkanten och ett ytterst litet stycke av streckets mitt. Tecknet har sannolikt inte ingått i en runa. 11 **a** har liksom 14 **a** dubbelsidig bistav. Runa 13 **t** består av en lodrät huvudstav, som är skadad i toppen. Till vänster om toppen finns ett 1 mm långt streck, resterna av en **t**-bistav, snett nedåt vänster. Till höger om toppen är nedre spetsen av högra **t**-bistaven bevarad.

Runföljden **sihurþr** återger det runnordiska namnet *Sigurd̄r*, nusvenskans Sigurd. Namnet förekommer sällan i runmonumentens inskrifter. Runan **h** i **sihurþr** används som tecken för frikativt *g*. Inskriftens finala **r** står som markör för nominativ. Som sådan brukade den palatala runan **r** tjäna, om den inte föregicks av en dental konsonant, då den ersattes av **r**. Sammanfallet av **r** och **r** i inskrifterna återspeglar förmodligen en pågående fonetisk förändring i språket med en successiv utveckling av /r/ till ett sonantiskt /r̄/. Om detta omdiskuterade språkhistoriska problem se P. Larsson, Yrrunan. Användning och ljudvärde i nordiska runinskrifter (2002), s. 90 och 175 ff.

Runföljden **fasta** på benets baksida kan förklaras på olika sätt. Den återger snarast ett personnamn eller en del av ett personnamn. Om den är en direkt fortsättning av framsidans inskrift skulle det kunna vara senare ledet i ett namn sammansatt med en förled som har börjat med runan **b**. t.ex. *Borgfasta*, dvs. ett kvinnonamn i svagform bildat till det belagda mansnamnet *Borgfastr*. Den skadade runan i vänstra kanten på sida B kan nämligen ha varit en **k**- eller **g**-runa. Vad som talar emot en sådan tolkning är att något annat sammansatt kvinnonamn på *-fasta* inte är belagt. Inte heller är någon maskulin svagform *Borgfasti* är känd. Om namnet inte är direkt kopplat till inskriftens slut på framsidans skulle det kunna vara en oblik form av ett sammansatt mansnamn på *-fasti*, t.ex. *Sigfasti*. Detta är dock endast känt från inskriften på runstenen U 193. En runföljd **fasta** kan också förstås som ett maskulint kortnamn *Fasti* i oblik form, bildat till ett stort antal kända mansnamn på *-fastr* och *Fast-*. Det kan då ha stått som en bestämning till ett föregående huvudord. Runföljden kan också ses som ett feminint kortnamn *Fasta*. Det är dock inte belagt med säkerhet i någon runinskrift (L. Peterson, Kvinnonamnens böjning i fornsvenskan. De ursprungligen starkt böjda namnen (1981), s. 112, not 84) och inte heller som personnamn i fornsvenskan. En tolkning av runföljden kompliceras också av att den kan vara en böjd form av fornsvenskans *fasti*, en benämning i äldre svensk lagstiftning på en officiell god man, som krävdes vid vissa rättsförhandlingar. En säker tolkning av inskriften på sida B är problematisk. Eftersom namn sammansatta med *fastr* hör till de för det centralsvenska området mest typiska personnamnen och i de uppländska runinskrifterna bildar ett betydande inslag enligt E. Wessén (Nordiska namnstudier (1927), s. 101 f.), ligger det dock nära till hands att i räkna med en svag form av namn på *fastr* som simplex eller ett sammansatt namn. Att 14 **a** står för verbet *ā* 'äger' är knappast aktuellt eftersom ägarinskrifter med *ā* endast förekommer i föremålsinskrifter från Sigtuna men inte på så kallade märklappar.



Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000
www.raa.se